

A KÉPÍRÓ SIMONYI ANTAL

SÜMEGI GYÖRGY

Simonyi Antal (1821–1892) fotográfus, „a hazai fényképezés egyik úttörő egyénisége”.¹ A magyarországi fotótörténet és fotószakírás a múlt századi legelső sorában, az úttörők között tartja számon, ott, ahol a fényképezés magyarországi kezdeteiről és továbbfejlődéséről van szó. Főltalálóként (pl. pillanatfelvételi találmányáért 1855-ben, a párizsi világtárlaton aranyérmert kapott) és kitűnő portréfényképészként, arcképfotós-ként ismerik, ismertetik. Kevésbé közismert, hogy ő az egyike azoknak, akik a festést, a festői pályát cserélték föl, hagyták oda az új találmányért, a fotográfiáért. „A festő-fényképészek között azon kevesekhez tartozott, aki nem tért vissza többé az ecsethez, hanem végig kitartott az újonnan választott hivatás mellett, s abban tudományos alaposággal elmélyedve, szakmájának alkotó művészévé vált”.²

Simonyi 1821-ben született Kecskeméten. Apja városi tanácsnok volt,³ 1848-ban országgyűlési képviselő. Simonyi Antal középiskoláit szülővárosában végezte, majd Pesten, a mérnöki karon folytatta tanulmányait. Ezzel párhuzamosan német, olasz és francia nyelveket tanult. Egyetemi tanulmányai mellett Pesten valamelyest gyakorlatot szerzett a festészetben is. 1841-ben végzett, 1842-től egy évig a bécsi akadémia antik rajzosztályára járt.

Az akkori akadémiai rajzoktatásnak – a tanító, korrigáló „mesterek”, festő- és rajztanítók mellett – legfőbb tényezője a klasszikus művek tanulmányozása. Ez is kétféleképpen volt lehetséges. Közvetlenül, legtöbbször másolatkészítés során, hiszen így lehetett igazán ellesni, behatolni egyénileg is a régi mesterek fontos műveibe. Másik módszer az eredeti műről, művekről készített másolatok tanulmányozása. E nemből fontos közvetítő a metszet, amely kicsinyítve, de arányaiban hűségesen mutatja be az ismert műalkotásokat, fontos kompozíciókat. Ilyenekkel bőségesen találkozott Simonyi bécsi tanulóévében, ahogy erről később maga is megemlékezik: „A bécsi St. Annai (festészeti) akadémia könyvtárában temérdek kincs, megpantt metszvény gyűjtemény található; 15 év előtt igen gyakran s kegyeletes figyelemmel lapozgattam e gyűjteményt, s a metszvények temérdekségét innét ismerem. A legjelesebb festészek művei többször, s különféleképp sorozva megvannak. Itt arcképgyűjteményt, amott bibliai képeket

1. *Szakács Margit*: Simonyi Antal a hazai fényképezés egyik úttörő egyénisége. *Cumania III. Historia*. Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Közleményei, Kecskemét, 1975. 249–261.
2. *Szakács* i. m. 249.
3. Simonyi Antal apja, Simonyi János (1784–1853) Katona Józseffel is kapcsolatban volt. Nyitrai Pál 1812-ben, Katonához írott leveléből: „Ha a Simonyival valahol összejöhetne mostan, igen szeretném, mert egynehány napok előtt jelentettem neki, hogy venne nekem kalapot, de észre nem vettem, hogy ily hamar elmenjen Pestre”. Idézi *Miletz János*: Katona József családja, élete és ismeretlen munkái. Bp. 1886. 44–45.

találunk, míg emitt genre-, történelmi, tájmetszetvényekkel, vagy egy egy festész összes műveivel találkozunk.”⁴

A 40-es években Simonyi több honfitársával együtt tanult Bécsben, az Akadémián. Ezen évtizedben – többek között – megfordultak ott: *Brodsky Sándor, Kovács Mihály, Doctor Albert, id. Storno Ferenc, Györgyi (Giergl) Alajos, Mezey Lajos, Zichy Mihály, Haan Antal, Orlai Petrics Soma*.⁵ Simonyi Bécsben a festőakadémisták megszokott életét élhette, amelyhez hasonlatosról Barabás Miklós így számolt be: „A rajzolás vagy festés antik minta vagy élő modell után télen este 5-től 8-ig, nyáron reggeli 6 órától 8-ig tartott, éspedig azért, mert a felsőbb tanárok a nappalt más művészi működésre használták föl, a növendékek pedig nappal vagy otthon festettek arcképeket stb., vagy leckéket adtak (. . .) Mikor már több gipszalakot lerajzoltam, újra egy másik terembe mentem át, az élő modellhez. Eleinte ezekről is csak rajzokat készítettem, de mikor a napok hosszabbodtak, és az élő modell reggel 6 órától 8 óráig állott, akkor olajban festettem róla”.⁶

Simonyi bécsi tanulóidejében igen szorgalmasan dolgozhatott: rajzolt és festett, nagy elmélyedéssel tanulmányozta a régi műveket, mestereket; másolatokat készített. Bizonyosan hazatért az akadémiai év végén szülővárosába, Kecskemétre 1842 nyarán. Valószínűleg ekkor, de legkésőbb ez év őszén ajándékozhatta a kecskeméti kollégium rajzszertára, illetve könyvtára számára azon rajzait és festményeit, melyeket a Jogakadémiára járó *Jókai* és a tőle festeni tanuló, kecskeméti születésű *Muraközy János* (1824–1892) – és mások – tanulmányozás céljából kikölcsönöztek.⁷ Simonyi e munkái másolatok, stúdiumok, tanulmányrajzok, rajzolás tanuló számára alkalmas darabok. Ezért, a rajzok közhasznú voltaért ajándékozhatta e munkáit a kollégiumnak, az idézett bécsi példát is követve. Simonyi rajzai, rajzolatai egyrészt fontos műveket, klasszikus alkotásokat közvetítettek másolatban, másrészt pedig a rajzolás mesterségébe, a festés iskolájába segítették bevezetni az erre vágyó ifjakat.

4. *Simonyi Antal*: Tanulmányok az egyetemes világipar templomából. Páris 1855. Pest. Emich Gusztáv könyvnyomdája, 1856. 65. (Ezentúl: *Simonyi*: Tanulmányok, 1855)

5. *Lyka Károly*: A táblabíró világ művészete. 3. kiad. Bp., 1981. 52–53.

6. *Barabás Miklós önéletrajza*. Kolozsvár–Napoca. 1985. 52–53.

7. Simonyi rajzok és festmények kölcsönzései a Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára Kölcsönzési Napló bejegyzései szerint:

1842. 13. Oct. Simonyi A.: rajzolatai 100, 97, 96, 95, 93, 92, 91, 87, 83, 81, 80, 78, 76, 74, 60, 58, 49, 41, 38, 37, 36, 34, 26, 17, 16, 12, 11, 10, 3 = 29 darab. Muraközy János

1842. Dec. 13. Rajz mustrák 6, 28, 50 Jókay Mórícz

1842. 20. Dec. Simonyi úr festményei közül 1. Guidó Réni síri asszony 2. Az andalgó televérffő

3. Danhanger öreg bölény – Jókay Mórícz és Muraközy János

1843. Jan. 2. Simonyi úr festményei Kővér asszony fő, Tizián apácájája – Jókay Mórícz úr detto rajzolatok 30, 7, 28

1843. Jan. 6. Simonyi úr rajzolatai N° 32.39. Jókay Mórícz.

1843. Jan. 10. Ganner Simonyi Antal rajzolatai: 25. 23. 24. 21. 27. 51. 43. 40. 14. 13. 35. 11 darab. Muraközy János.

1843. Febr. 2. Simonyi úr rajzolatai közül. 99. 63. 55. 52. 47. és 42-dik számok. Kornmuth János Csongrádon.

1843. Marc. 3. Simonyi úr rajzolataiból No. 18. 28. 67. 90. 8. 9. 7. Muraközy János

1843. Marc. 31. Simonyi úr rajzolataiból: 71. 75. 77. 69. 50. és 4 festett képek – Muraközy János.

1843. April. 27. Simonyi rajzolatai 54. 48. 15. 44. 5. 8. 9. Kornmuth János Csongrádon.

1843. Júl. 5. Simonyi rajzolatai No. 88. 98. 89. 90. 82. 39. Két festett arckép – Muraközy János.

1843. Júl. 21. Simonyi úr rajzolatai No. 56. 32. – Muraközy János.

1843. Oct. 15. Simonyi rajzai No. 1. 17. 40. 16. 24. 46. 4. 27. 23. Jókay Mórícz.

Az 1–100-ig sorszámozott rajzok közül Jókai és Muraközy 86-ot kölcsönözött. A névvel, címmel megnevezett rajzok és festmények száma: 24.⁸ Ezek: 1. Guidó Réni síri asszony; 2. Az andalgó televérő; 3. Danhanger öreg bölény (kölcsönözte – ezentúl: K – Jókai–Muraközy, 1842. dec. 20.); 4. Kővér asszonyfő; 5. Tizián apátzája (K: Jókai, 1843. jan. 2.); 6–9. 4 festett képek (K: Muraközy, 1843. márc. 31.); 10–11. Két festett arckép (K: Muraközy, 1843. júl. 5.); 12. Simonyi rajzolm. paraszt kővér könyöklő leány (K: Pap Antal, 1844. szept. 30.); 13. Bámuló fej. Simonyi A. rajza (K: Pap Antal, 1844. okt. 17.); 14. Simonyi A. rajzai közül a' pápa szemes fő. olajfestm. egy darab vászonra (K: Pap Antal, 1844. dec. 5.); 15. Simonyi A. rajza Nő arcz (K: Pap Antal, 1844. dec. 21.); 17–19. A' mosolygó arc, vászonra 2 árnyékolt arckép papíron (K: Pap Antal, 1845. okt. 28.); 20–22. Simonyi Antal rajzaiból. Untig assz. bámuló assz. és vén emberfők (K: Örsi János, 1845. dec. 1.); 23. A' török asszony kép. Simonyi rajza rámában (K: Örsi János, 1847. jan. 26.); 24. Simonyi A. rajzai közül üvegrámás Nő arcz (K: Örsi János, 1847. jan. 30.).

A „Simonyi rajzolatai” és kevesebbszer „Simonyi rajzai” címszavak után a sorszámok következnek mindig. A névvel, címmel megnevezettek egy részéről föltehetjük, hogy nem másolat, hanem Simonyi saját, eredeti munkája. Egyszerűbb s áttekinthetőbb lenne az eredeti alkotások és a másolatok szétválasztása, ha a rajzolat + sorszám csak másolatot jelentene, jelentett volna a korban. Ennek ellentmond azonban, hogy a „rajzai” után is több helyen előfordul a sorszám és a címmel, témával megnevezettek között is több másolatot fedezhetünk fel. A rajz, rajzolat szinonimák, azonos értelemben használt fogalmak voltak. Ugyanakkor bizonyosra vehető, hogy a 100 rajzolon, másolaton kívül 24 mű között zömében Simonyi saját, eredeti rajzait és festményeit (arcképeit) kell sejtenuünk. Feltehető, hogy Simonyi rajzai, rajzolatai, festményei, festett és rajzolt másolatai valamelyest hatással lehettek Jókai további

-
1844. Sept. 30. Simonyi rajzom. paraszt kővér könyöklő leány. 4. cs. Pap Antal
 1844. Oct. 17. Bámuló fej. Simonyi A. rajza. fol. Pap Antal
 1844. Oct. 20. Simonyi rajzai 16. 48. fol. s. darab H. Nagy István
 1844. Oct. 28. Simonyi rajzai 29. és 31. reg. 2. – H. Nagy István
 1844. Nov. 8. Simonyi A. rajzai 86. 92. fol. 2 darab – H. Nagy István
 1844. Nov. 12. Simonyi A. rajzai 18. 44. 2 darab – H. Nagy István
 1844. Dec. 5. Simonyi A. rajzai közül a' pápa szemes fő. olajfestm. egy darab vászonra. – Pap Antal
 1844. Dec. 10. Simonyi A. rajza Nő arcz egy d. Pap Antal
 1844. Dec. 21. Simonyi Schulmeister arcz. 4° vász. – Pap Antal
 1845. 15. Febr. Simonyi rajzai 22. 20. – Pap Antal
 1845. Apr. 1. Simonyi A. rajzai 2. 13. 14. – Pap Antal
 1845. Apr. 6. Simonyi rajzai No. 21. 1. db – Örsi János
 1845. 4. Oct. Simonyi rajzai 19. 71. fol. 2. – Pap Antal
 detto 4° 2. – Örsi János
 1845. Oct. 28. A' mosolygó arcz, vászonra 2 árnyékolt arckép papíron 3 db – Pap Antal
 1845. Dec. 1. Simonyi Ant. rajzaiból. 1. Untig assz. bámuló assz. és vén emberfők. 3 darab – Örsi János
 1846. Febr. 10. 5. 30. 51. Simonyi rajzai 3 db – Pap Antal
 1846. 1. Marcz. Simonyi úr rajzaiból 1 darab – Örsi János
 1847. Jan. 6. Simonyi rajzai 7. 75. 80. 88. – Pap Antal
 1847. Jan. 26. A' török asszony kép 2 db. Sim. rajza rámában. – Örsi János
 1847. Jan. 30. Simonyi A. rajzai közül üvegrámás Nő arcz – Örsi János
 8. Ezen gyűjtemény Simonyi műveinek legnagyobb kollekciója lenne – de adataikat csupán a Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára Kölcsönzési Naplója őrzi. A rajzok, festmények és másolatok az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején, de legkésőbb az első világháborúban kallódhattak el.

képzőművészeti munkásságára⁹ és döntően befolyásolták Muraközy János festészetének, festői pályájának kezdetét és további alakulását. A további kölcsönzőkre (Kornmuth János, H. Nagy István, Pap Antal, Örsi János) ugyancsak megtermékenyítő hatással lehettek a rajzok, okulásul szolgálhattak számukra egészen 1847-ig, mivel addig találtunk a kölcsönzésükre vonatkozó bejegyzést.

Az is túlzás nélkül föltehető, hogy a Jókaival barátságot tartó Petőfi, kecskeméti tartózkodása idején (1843. január 13.–március 23.) esetleg láthatta a kikölcsönzött Simonyi munkákat. Jókai későbbi visszaemlékezésében emlegeti: „A harmadik előadásunk Kotzebue „Zürzavara” volt. Ott már én voltam a primo amoroso . . . Az én hódolatom tárgya Simonyi Antal nagyhírű pesti fényképész nővére volt.”¹⁰ (Jókaiiban természetesen jobban rögzült a fényképész, mint a rajzoló, mivel az 1860-as években őt magát is többször lefényképezte Simonyi.) Szakács Margit, Simonyi Antal életének s fotós munkásságának ismertetője azt állítja idézett tanulmányában, hogy festőnk „Velencébe szóló ösztöndíjat kapott, ahol három évet töltött”.¹¹ Hiteles adatok híján csak föltételezhetjük, hogy e stipendiumot szülővárosa adta Simonyinak és kijárásában, elintézésében szerepe lehetett édesapjának is.

Velencében 1843-tól tanult Simonyi. Az ottani miliőről, a tanulás környezetéről megint Barabás Miklóst idézem: „Velencében a professorok és tanítványok közt egészen más viszony volt, mint Bécsben, ahol olyan feszes élet volt, akárcsak a kapitány és közlegény között. Itt egészen kollegiális viszonyban élt a tanár és tanuló. Gyűlhelyök leginkább egy kávéház volt, (. . .) ahol estefelé, az öt-hat óra között elköltött ebéd után jöttek össze, s egészen barátságosan vitakoztak a művészet különféle kérdéseiről. A professorok: Politi, Lipparini, Gregoletti, Marchesi s Malatesta”.¹²

Simonyi, ahogy a bécsi akadémián, úgy Velencében is gyakran találkozott magyar festőkkel és más céllal utazó honfitársakkal. Az Accademie de Belle Arti ez idő szerinti igazgatója a magyar származású *Beniczky Lajos* (1804–1880 k.) volt. Velence az építő- és képzőművészeteknek hatalmas kincstára, ahol a Doge-palota, a templomok a művészettanulmányozáshoz remekműveket kínáltak: az egész gazdag velencei festészet korábbi emlékanyagát, különösen a reneszánsz műértékeit, a Bellinik Madonnáit, Giorgione, Tiziano műveit, Tintoretto nyugtalan képvilágát, vedutákat, Guardi és a Canaletto műveit. Velencében az akadémia szerves része volt a város lenyűgözően színes, eleven életének. Az évszázó ünnepély, a díjak kiosztása és a szépművészeti kiállítás megnyitása jelentős eseménynek számított. Az akadémiai évszázó napja, augusztus 4-e az egész Velence polgárságának az ünnepe. Az ünnepélyen megjelenik Pálffy gróf, Velence kormányzója. Az akadémia nagy aulájában gyülekező közönségben ott van Berry hercegnő és a városi magisztrátus képviselői, a polgárság színe-java. Az ünnepet az akadémia titkára, A. Diedo beszéde nyitja meg. Felolvasták a verseny jegyzőkönyvét, majd Pálffy gróf szétosztotta a művészifjaknak a jutalmakat. Az évadzáró kiállításon sok ifjú tehetség van, de hiányzik „az a nagy egység, mely a velencei iskolát addig megkülönböztette; a rajznak és a színezésnek együttes szerepe”. Ezt a korabeli újság (*Gazzetta*, Anno 1845. N. 178. 725. p.) hiányolja.¹³

A velencei akadémia 1844. évi pályázatán, „a Sala delle statue del gruppo in disegno” versenytételnél a magyar Simonyi Antalnak, mint a legjobbknak is csak egy

9. Vö.: *Orosz László*: Jókai Kecskeméten. Tiszatáj, 1954. 2. sz.; *Vayerné Zibolen Ágnes*: Jókai képzőművészeti munkássága. Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve, 1962. Bp. 61.

10. *Jókai Mór*: Életemből I. Bp. 1907. 65.

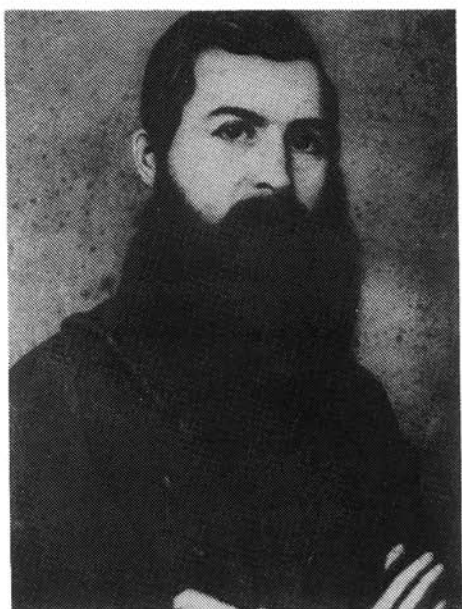
11. *Szakács* i. m. 249.

12. *Barabás* i. m. 84.

13. *Turcsányi Erzsébet*: Molnár József. Bp. 1938. 13–14. Turcsányi felsorolja az 1844–45-ben Velencében járt magyarok hosszú névsorát is: i. m. 15. 116.

1. kép. Simonyi Antal: Női portré, 1845
(Katona József Múzeum)

2. kép. Simonyi Antal: Dunyov István, 1851
(Muzeul Regional Arad)

primo accessit-et engedélyeztek.¹⁴ Az 1845. évi évváró kiállításon „Molnár József tájképe mellett a Scuola di Paesaggion szerepel két festményével és nyolc rajzzal Antonio Simonyi”.¹⁵ A kis számban fennmaradt Simonyi-alkotások között sem a primo accessit-tel kiemelt 1844-ben készült versenyrajz(ok), sem a következő évi, a tájképosztály tárlatán szerepelt munkái nem azonosíthatók.

Simonyi Antal itáliai tanulmányait – Firenzében és Rómában folytatta. „1845-ben Ligeti, Molnár, Simonyi, Morvai magyar fiúk Rómában leptek meg. Karácsony estéjét is együtt töltöttük a Heinrich lakásán, hol Jüles Harris, spanyol születésű angol is velünk volt. Sült pulyka, olasz saláta és jó orvietói bor igen jó hangulatba hozott bennünket, meg a macaroni”.¹⁶

Hároméves itáliai tartózkodása után Simonyi Genovában hajóra szállt és Franciaországba utazott. Párizsban időzött, arcképfestéssel tartva el magát. Sajnos ott készült munkáiról, azok megrendelőiről nincsenek adatok. Ahogy londoni tartózkodásáról sem maradtak fenn művek, csupán csak annyi, hogy ott br. Vay Miklós személyében főiri támogatóra talált, aki beajánlotta őt hg. Eszterházy Pálnak is.¹⁷

14. A Gazette 1844. N. 177. száma (6. Agosto. 711.) *Turcsányi* i. m. 12.

15. *Turcsányi* i. m. 13–14.

16. *Kovács Mihály festő saját kezű életrajza*, 30. Magyar Nemzeti Galéria, Adattár, ltsz.: 20055/1978. – Kovács Mihály naplójának ezen bejegyzése alapján idézi az eseményt *Turcsányi Erzsébet* (i. m. 19. p.) és őt követően másik is.

17. *Báró Vay Miklós: Öt hét a pesti Új-épületben. Vasárnapi Újság*, 1898. 2. sz. 27.

3. kép. Simonyi Antal:
Okrutszky Aurel arcképe, 1852 (HOM)

A 40-es évekből fennmaradt egyetlen datált festménye 1845-ben készült *Női portré*,¹⁸ egy ismeretlen nő mellképe. Szokvány biedermeier női arckép ez: középen szétválasztott, lesimított hajú, erősen dekoltált ruhát viselő háromnegyen profilos női arc. Családtag vagy ismerős lehet, mert egyfajta személyességet, közvetlenséget sejtet az ábrázolt szomorú-megtörtségének a megjelenítésével. A test színéből diszkréten kicsillanó arany fülbevaló, a haj és a ruha egymásra rímelő azonos barna színteste, a vállkendő sötétzöldje finom eszközhasználatot, gondos színválasztást mutat olyan értelemben is, hogy az ábrázolt fáradtságát, bánatát még inkább kiemeli. (Igaz ugyan, hogy a 70-es évek második felében szakszerűtlenül restaurálták, s így a csúcspontok „eltűntek” a képről.)

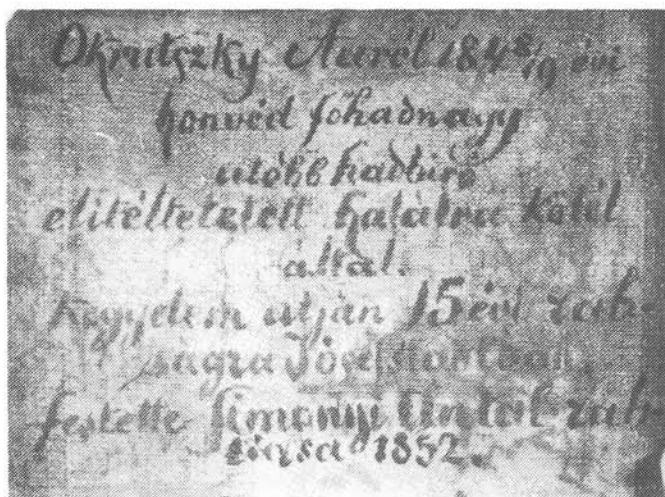
Simonyinak a Kecskeméti Református Kollégium tulajdonaként, bizonyosan az 1840-es évek legelejére datálható rajzai, másolatai és egyéb munkái közül egy sem maradt fenn máig. Így csupán a kölcsönzési napló bejegyzései mutatnak nagyobb Simonyi-mű mennyiséget. Ezen kívül is csupán néhány föllelhető, fennmaradt és

azonosítható festményt hozhatunk csupán kapcsolatba a kezével. Biztosra vehető, hogy külföldi tanulmányai, nyugat-európai vándorlásai, a hazájától távol eltöltött években pénzkereseti forrásul is használta, használhatta a portretírozást. Ugyancsak biztosra vehető az is, hogy ilyenfajta alkotásai a megrendelőknél és azok leszármazottainál, de mindenképpen idegenben maradtak, maradhattak. Simonyi festői életműve, rajzoló és festőművészeti munkássága ezért, a Magyarországon kis számban regisztrálható műve miatt is nehezen kutatható és föltárható.

A néhány, elszórta föllelhető adat és az ugyancsak szerény mennyiségű és minőségű mű nemcsak torzóban maradt festői életművet mutat, hanem azt is sejtetni engedi, hogy művei nem emelik a kortárs magyar festők átlagszínvona fölé. Elannyira nem, hogy a korszakkal foglalkozó összefoglalókból Simonyi rendre kimarad, még a kismesterek sorában is csak ritkán veszik számba. Zádor Anna jogos figyelmeztetése rá is vonatkozik: „megtört sorsú alakja e kornak több is van, de működésük feldolgozása még hiányos”.¹⁹ Simonyira aktualizálva, e megjegyzéshez azt is hozzátehetjük, hogy a földolgozás, a teljes körű bemutatás szinte lehetetlen. Simonyi – és több kortársa – esetében legtöbbször csupán a bizonytalanban tapogatunk, művek után vizsgálódva, a lehetetlent kísértjük meg róluk szólva: egyfajta teljességük lebeg a

18. *Simonyi Antal: Női portré, 1845.* o. v. 46x38,5 cm, J. j. l.: festette Simonyi Antal 1845. „Katona József Múzeum, ltsz.: 66.184. A kép restaurálási dokumentációja: KJM, Művészettörténeti Adattár, 18–80.

19. *Zádor Anna: A magyar művészet a XIX. század első felében.* In: *A magyarországi művészet története.* Főszerk.: *Fülep Lajos.* IV. kiad. Bp. 1970. 366.

4. kép. Az Oksuzsky kép hátoldala

szemünk előtt, miközben tudjuk, hogy torzó, töredék csupán az, mit művészetükből ismerhetünk, s talán nagyobb részét nyelte el a távolság, takarta el az idő, a messzeség.

Simonyit persze nemcsak a kisszámú műve, hanem fordulatos, meglepő eseményekben gazdag életútja, nyughatatlan-eleven, kutató szelleme is rejtélyes egyéniséggé és egyúttal izgalmas művésszé avatja. Szakács Margit kutatásai szerint életútjának legfontosabb etapjai: Bécs (1842), majd Velence, Firenze, Róma (1843–45) után Párizs (1846–47 – ez idő alatt rándult át Londonba), ahol ugyancsak tanult és dolgozott. Hatévi távollét után, 1847-ben tért haza. A fényképészetet Párizsban kezdte tanulmányozni. A szabadságharcban aktívan nem vett részt; ezt bebörtönzése (1851 őszétől 1852 októbere) miatt sokan hibásan feltételezték. Simonyit aktív politikálása, mégpedig a Párizsban megismert utópista szocialista tanok és Fourier eszméinek a terjesztése miatt zárták le. A „fényírászat” elméleti vonatkozásai és gyakorlati haszna, előremozdítása érdekelte az 50-es években, eredeti foglalkozása, a festészet mellett is. Ez utóbbit Szakács Margit szerint 1855-től nem gyakorolta. Voltak olyan évek az életében, amikor szinte párhuzamosan futott egymás mellett a festői praxis és a fényképészetben való elmélyedése. Ugyanakkor mindezt az elméleti érdeklődése vezérelte és mederben tartotta az az igénye, hogy megfogalmazza (s közzé tegye) a legfontosabb gondolati és gyakorlati következtetéseit, amelyeket a festészet, a gazdaság, a fényírászat terén szerzett az 1855-ös párizsi világtárlaton.

Párizsban festhette az „F. Ch. Fourier arcképe” (olajfestmény) című munkáját²⁰ és egyik jelzett Őnarcképet.²¹ A Párizsban szignált Őnarcképe nem azonos a Magyar Nemzeti Galériában őrzöttel.²² Ez ugyanis jelöletlen és valószínűleg nem 1847-es, hanem későbbi készülésű, ha nem is 1855 körüli, ahogy Szakács Margit állítja. A két,

20. Őnarckép of.; F. Ch. Fourier arcképe, of. M. Stúdió 2. aukciója, 1921. 26. MTA Művészet-történeti Kutatócsoport (ezenül MKcs), Simonyi cédulaanyaga

21. Simonyi Antal Őnarcképe, olajfestmény, Jelz: SA Paris 1847.; Leányának arcképe 2 pld.-ban. M. Stúdió első aukcióján, 1921. MTA MKcs Simonyi cédulaanyaga

22. *Simonyi Antal*: Őnarckép. Olajfestmény, 26x20,5 cm. J. n. MNG, ltsz.: F. K. 5548.

5. kép. Simonyi Antal:
Dombrády László arcképe, 1851 (HOM)

6. kép. Simonyi Antal: Rabportré, 1852.
(Hadtörténeti Múzeum)

Miskolcon őrzött rabképe és az Önarcképe méretazonossága esetleg fölveheti halványan az azonos időben, 1851/52-ben való készülés lehetőségét. Mindenesetre az Önarckép jól összevethető Marastoni József Simonyiról később, 1864-ben készült litográfia-arcképével. Az Önarckép festett, szürke, ovális keretben, középen kissé világosodó háttér előtt oldalvlasztott barna hajú és szakállú férfi mellképe. A test, a váll vonala elfordul kissé, de az arc teljes szembenézetben, frontálisan mutatkozik meg. Magasan záródó, kétsorosán gombolt kabátja gallérjára fehér ing hajlik ki. A világító inggallér kiemeli a barna szakáll keretezte, elgondolkodó-értelmes, ugyanakkor elszánt és határozott, világos arcot. A portréről egyfajta biztonság, magabiztosság árad, talán keménység is párosul rajta az őszinte szembenézés, az önfeltárás-önmegmérics igényével, a pontos lélektani jellemzéssel.

Simonyi életrajzi adatait pontosítását, ellentmondásoktól való megtisztítását sok megrogzult pontatlanság nehezíti. A szinte tévedhetetlen Lyka Károly állítja: „Simonyi Antal vette legkevésbé hasznát római tartózkodásának, mert hazatérve egészen a fényképészetre adta magát, és csak nagy ritkán festett. Ebből a korszakából csak egy képét ismerjük: Luzsénszky Pál báró képmását, amelyet 1849-ben festett.”²⁴ Lyka kissé sommás ítéletéből nyertünk egy újabb, csak említésből ismert Simonyi-festményt. Egy Szilády Károly, kecskeméti könyvnyomtató által Simonyinak küldött levél valószínűsíti azt is, hogy szülővárosával, annak egyes embereivel kapcsolatot tartott Simonyi, ha kellett közvetítő szerepet vállalva apró dolgokban is.²⁵

23. Marastoni József: Simonyi Antal, 1864. Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok. Iksz.: 7886. – Megjelent: Ország Tükre, 1864, 21. sz.; Irod.: Gerszi Teréz: A magyar kőrajzolás története a XIX. században. Bp. 1960. 176.

24. Lyka Károly: A táblabíró világ művészete. 3. kiad. Bp. 1981. 172.

25. Szilády Károly levele Simonyi Antalnak: „22. Ápr. (1851.) Pesten Hatvani utca, Gebhard ház 586.

7. kép. Simonyi Antal: Önarckép 1852 k. (MNG)

Simonyi az önkényuralom egy egészen speciális arcképfajtájában, a börtönportréban alkotta a legmaradandóbb történeti értékű és művészettörténeti becsű műveit. Mivel a legismertebb rabsorozatokat műkedvelő festők (felsőszopori Tóth Ágoston, Berzsényi Lénárt stb.) készítették, így ezek sorából művészi színvonalukkal eleve kiemelkednek a képzett festő alkotásai. Simonyi 1851 októberében, az Újépületben megfestette egyik rabtársának, a Garibaldival az itáliai szabadságharcért harcoló

Képiró Simonyi Antal Úrnak

Házamnál lakó megyei hivatalnok t. Nemes István Úr Pestre utazása említvén, a' jó alkalmat használni kívántam a' végett, hogy a' rossz ujjamra való gyűrű elhozására ötet megkérjem: mit ő szives vala megígérni.

Ha tehát már készen volna, vagy a' tisztelt Úr visszaindulásáig készen lenne a' gyűrű, legyen szives neki átadni azon skatulában, mellyben volt, s mellyet az aranyműves alkalmasint pecsételt.

Magamat N. barátságos indulatiba ajánva maradtam E tárgyban fáradozását köszönve.

(Szilády Károly)"

Bács-Kiskun Megyei Levéltár, Kecskemét, Szilády Károly nyomdájának az anyaga, Conceptek.

8. kép. Simonyi Antal: Szemere Pál arcképe, 1855 (Reprodukcióból ismert)

9. kép. Simonyi Antal: Női arckép, 1856 (MNG)

Dunyov Istvánnak az arcképét. Lukács Lajos megfogalmazásában: „A képet Simonyi Antal rab festette 1851-ben, éles megfigyelőképeségről tanúskodva, sok mindent rögzítve Dunyov határozott, elszánt, de mindemellett rendkívül lágy és szeretetre méltó emberi vonásaiból.”²⁶ A következő, fennmaradt két rabkép a „Kétszáz év magyar festészete” tárlat első traktusában, a Miskolci Képtárban hívja föl magára a figyelmet, s állandóan kiállított Simonyi művekként alkotójukra is.²⁷ *Dombrády László arcképét*²⁸ Végvári Lajos abba a festészettörténeti sorba állítja, amelyet ő maga így jellemez: „A biedermeier stílus a szabadságharc után is tovább élt.”²⁹ A Dombrády-portré párdarabja Okrutzky Aurélt örökíti meg, a vászon hátoldalán nyilván Simonyi

26. A kép: Muzeuł Regional Arad (Románia). 1001. sz. A Kölcsey Egyesület gyűjteményéből. *Lukács Lajos: Garibaldival a szabadságért.* Bp. 1968. 43.
27. *Kétszáz év magyar festészete a Miskolci Képtárban.* Előszó: *Végvári Lajos.* Rendezte: Végvári Lajos, Kishonthy Zsolt. Katalógus, Miskolc, 1982. Képek jegyzéke 16. és 18. Mindkét mű reprodukciója is megtalálható a katalógusban.
28. *Simonyi Antal: Dombrády László arcképe.* 1851. olaj, vászon, 26x20 cm. Jelezve balra oldalt: „f. Simonyi Antal Újépület 851”. Herman Ottó Múzeum (ezentúl: HOM), ltsz.: 53.18. A képet 1925-ben vásárolta a múzeum, előző tulajdonosáról nem maradt feljegyzés. A képet 1976-ban restaurálták.
29. Lásd a 27. jegyzetszámon: Katalógus, 4.
30. *Simonyi Antal: Okrutzky Aurél arcképe.* o. v. 26x20 cm, J. n. HOM, ltsz.: 53. 11. Bajnok Jusztinián, a Miskolci Értesítő című újság szerkesztője 1905-ben ajándékozta a miskolci múzeumnak. A kép vakkeretére ragasztott föliraton: „Bajnok Jusztinián m. k. honvédszázados tulajdona”. Ugyanott egy papírcetlin: „Simonyi Antal: Okrutzky Aurél arcképe 1852. Bajnok Jusztinián ajándéka”. A vakkeretre barna festékekkel felfestve „Érkezett febr. 3-án 1852”. A Dombrády és Okrutzky portré kiállítva: Sárospataki Képtár, 1978.: A reformkor festészete kiállításon.

10. kép. Simonyi Antal (?): Magyar honvéd fogságban 1849-ben, 1850-es évek, (Hadtörténeti Múzeum)

följegyezte ecsetírás szerint: „Okrutzky Aurél 1848/49. évi / honvéd főhadnagy / utóbb hadbíró / elítéltetett halálra kötél / által. / Kegyelem útján 15 évi rab- / ságra Józsefstadtban. / Festette Simonyi Antal rab- / társa 1852.” A három Simonyi rabportréból megfogalmazásának bizonyos fokú nagyvonalúságával, az ábrázolt tekintetének elevenségével, személyiségének „nyitottságával”, határozottságával, s egyfajta emberi méltóságot sugalló tartásával a Dombrády arckép emelkedik ki. Okrutzky törtebb tekintetű, talán meditatívabb, magába zárkózóbb alkat, ezt sejteti az arcása. Dunyov portréján a merev vonalú bal kéz, az enyhén elrajzolt kézfej és ujjak Simonyi fölkészültségbeli fogyatékoságáról is árulkodnak. Simonyi börtönidejének egy éve alatt talán több arcképet is készített, készíthetett rabtársairól, hiszen ideje volt erre, s modellekben igencsak válogathatott. Báró Vay Miklós visszaemlékezése szerint: „1852. aug. 16–21. (. . .) ebből a szobából vitték a vesztőhelyre Batthyány Lajost, Csányit, Perényit és Jeszenákot. (. . .) Tizenegy órakor sétálni mentem az udvarra, egy szűk, napfénytelen térre, mint valami mély kútba (. . .) Számos ismerősre találtam (. . .) Hertelendy Miksa. Török Békésből, Simonyi a festő, kit egykor Londonban herczeg Eszterházy Pálnak ajánlottam, a ki ezért most igen hálásnak mutatta magát irántam, Székely Dávid, Elek Ferencz, Natali, Macskássy, Boér, Fejér stb. (. . .) Leövey Klára, Teleki Blanka is itt ül ebben a ketreczben, a hol jelenleg harminczan vagyunk szenvedő társak.”

Vay Miklós fölsorolásában nem szerepel ugyan Báró Luzsénszky Pál, de a Lyka által 1849-re datált képe bizonyosan a fogság idejét, s nem az arckép készülési évét

11. kép. Murastoni József: Simonyi Antal, 1864
(litográfia, MNM Történelmi Képcsarnok)

jelzi. Luzsénszky Simonyi-festette rabportréja ugyanúgy 1851–52-ben készülhetett, mint Simonyi ilyenemű, fölsorolt alkotásai.

Simonyi rabportréi sorát gazdagítja a Hadtörténelmi Múzeum honvédtiszti atillás, háromnegyedprofilos mellképe. (A Magyar Katonai Érdemrend III. osztálya '48-as kitüntetést viseli.)³¹

Simonyit szülővárosa történelmi s művészeti számbavételekor így említik 1853-ban: „Kecskemét szülöttei közül némelyek a főtészetben is kitüntették magukat, mint Muraközy János, Muzslay László és Simonyi Antal, ki most műutazáson van”.³² Vahot Imre megjegyzéséből azt sejtethjük, hogy külhoni tanulmányutat tett Simonyi a börtönből való szabadulása után.

31. *Báró Vay Miklós*: Öt hét a pesti Új-épületben. Vasárnapi Újság, 1898. 2. sz. 27. – Simonyi Antal: Báró Luzsénszky Pál arcképe 1849. évi fogságában. Olajfestmény. Ajándékozta Zóna Lipót. Vezető a Kassai Múzeum gyűjteményében. Kassa, Koczányi Béla könyvnyomdája, 1903. Jegyzékszám: 78. – Simonyi Antal: Rabportré, 1852. olaj, vászon, 26-20 cm. Jelezve balra oldalt: „f. Simonyi Antal Pest Újépület 852”. Hadtörténelmi Múzeum. Itsz.: 14.639/kp.
32. *Kubinyi Ferenc-Vahot Imre*: Magyarország és Erdély képekben. I. Emich Gusztáv Könyvnyomdája. Pest, 1853. – A kecskeméti fejezet hasonmás kiadása: Kecskemét és a kecskeméti puszták. Szerk.: *Sümege György*. Kecskemét, 1980. és 1982.

Elszórt adatok és egy-két ráánkmaradt festménye azt tanúsítja, hogy az 50-es évek első felében festett, festőként munkálkodott még elsősorban az első fényirdája, fényképész műterme megnyitásáig. 1856 tavaszáig. Az ecsetet talán akkor sem végleg tette le, elő-elővette még az ötvenes évek második felében is, egyre ritkábban ugyan, hogy aztán végleg eltegye, elbúcsúzzon tőle, s csak a fényképezés mesterségének, az arcfényképezés művészetének adja át magát teljesen.

A *Magyar honvédek fogságban 1849-ben*³³ képet Szabó Júlia így mutatja be: „Csaknem életképpé, novellaszerűen részletezhető elbeszéléssé válik az 1849-es év egy tipikus eseményét megörökítő festmény. Két sebesült elfogott honvéd pihen egy cári katona felügyeletére bízva, egy romos ház előtt. A háttérben szekér távolodik, talán szintén foglyokkal. A sasos sisakú katona szánakozva tekint a foglyokra, sőt jobb kezével erszényébe nyúl. A szabadságharc eseményeihez fűződő szentimentális emberi megnyilvánulások emléke ez a kép, amely festőileg sem érdektelen”.³⁴ Ugyanezen mű 1988-ban így szerepel: *Zaharova: Hadifogoly honvédek, 1849.*³⁵ A képet birtokló Hadtörténeti Múzeum gyűjteményvezetője, Körömi Joachim vagy nem tudott a mű korábbi attribúciójáról, vagy a maga szemében bízva próbálta leolvasni a kép bal sarkában lévő elmosódott szignót, s ő „Zaharova” nevet olvasott ki. Nem tudtam ilyen nevű művészt azonosítani, s egyébként sem biztos az olvasat. Stíluskritikai alapon is elgondolkodtató kérdés, hogy lehet-e ezt egyáltalán Simonyi rutinosabban festett arcképei mellé, velük egy sorba illeszteni. Elképzelhető, hogy csupán kérdéses, kérdőjeles Simonyi alkotásnak tartható, egészen addig, amíg más szerzősége meggyőzően nem bizonyított.

1853–54-ben a Pesti Műegylet kiállításain szerepelt több Simonyi mű: *Arczkép* of. (1853. dec.–1854. január); *Arczkép* olajf. XVI. szám; *A gulyás*, olajf. Luczenbacher tulajdona (1854. márc.–ápr., illetve aug.–szept.). A korabeli tárlatismertetés szerint Simonyi „arczképe hatástalan”.³⁶ „gulyása ép és egészséges alak”.³⁷ *Szemere Pál* nyelvújító és költő mellképét 1855-ben festette Simonyi.³⁸ Ugyanez év március havában „szülővárosa anyagi támogatásával”³⁹ utazott Párizsba, „ahogy ott művészi pályáján magát még inkább tökéletesítse. Jelen leend az iparműtárlatnak májusban bekövetkező megnyitására is, s miután művésznünk az írói tollat is jól forgatja, búcsúzáskor ígéretet tőn, hogy a Vasárnapi Újságról sem fog megfélejtkezni”.⁴⁰

Július végén arról tudósít a *Délibáb*, hogy Simonyi Kecskeméten „a művészetnek szentelvén magát, már több idő óta jelesen fest, de most ezen felül szenvedélyes photograph”. Két fő találmányát említi az írás, másodikként a pillanatfelvételt s aztán így folytatja: „Galvanoplasztika alkalmazása emlékpénzek, pecsétnyomók utánzására. Növények másolata, metszett réz vagy acél-lapok, galvanografia, heliografia. Dante poklából a következő rajzok készültek: Bujaság, Falánkság, Gőg, Irígység, Restség, Fösvénység, Harag”.⁴¹ A föntiek jól bizonyítják, hogy kutató szelleme, kísérletező

33. Magyar honvédek fogságban 1849-ben, 1850-es évek, olaj, lemezpapír, 51x43,2 cm. J.j.l.: olvashatatlan szignó. Hadtörténeti Múzeum, ltsz.: 72. 15. 1.

34. Művészet Magyarországon 1830–1870, MTA MTKcs. Bp. 1981. Katalógus II. 180. Reprodukció: 57.

35. A hazáért. Honvédelem és hazafiság a magyarországi művészetben II. 1848–1918. Ernst Múzeum, 1988. V. 6–VI. 12. Katalógus, 131., reprodukálva a 49. oldalon.

36. Családi Lapok, Pest, 1854, I. félv. 1. sz. 39–41.

37. Családi Lapok, 1854, II. félv. 4. sz. 187–188.

38. *Zarándy A. Gáspár*: Huba vére. Szemere, Bp. 1910. – a 36. lap után reprodukálva Szemere Pál arcképe.

39. *Szakács* i. m. 252.

40. Vasárnapi Újság, 1855, 12. sz. 96.

41. *Délibáb*, Pest, 1855, július 29. 7. sz.

kedve a művészetek mechanikai oldalainak, lehetőségeinek a szenvedélyes kutatásáig, az új sokszorozási eljárások megismeréséig, kipróbálásáig terjed. Bár a folyamatosan másodlagossá váló festői tevékenységének azért még szép példája az 1856-os *Női arckép*.⁴² Ez a szembenézeti és háromnegyedprofilos portrék közül a teljes félprofilos beállításával, háttérének barnászöld színezésével, a hátulról előre föltűzött haj érdekes motívumával, az arc életteli színeivel, a fátyolszerű fehér ruhával egyaránt kiténik. A kép közvetlensége s választékos ünnepélyessége révén föltehető, hogy közeli családtagokról (esetleg Simonyi ifjú feleségéről?) készülhetett; igazi biedermeier portré. *Katonatiszt*⁴³ és *Leány képmása*⁴⁴ című festményei ugyanúgy csupán említésből ismertek, mint *Kazinczy arcképe*, melyet az 1859-es Kazinczy ünnepségek alkalmából rajzolt Marschalko szobra után.⁴⁵ A 35 éves Simonyi úgy vált mesterséget, hogy eredendő vonzalmáról, a festészet műveléséről fokozatosan lemond, s ezzel párhuzamosan válik fotográfussá, fotoművésszé és elméleti kérdéseket boncolgató íróvá, majd a 60-as évektől a képzőművészeti élet szervezőjévé, évtizedekig meghatározó tényezőjévé. A Pesti Műegylet mozzgató szervezője, a Képzőművészeti Társulatban többször volt a „műbíráló zsűri elnöke”, a „műbíráló zsűri tagja”.⁴⁶

Levél Kovács Mihályhoz címen 1859 májusában megjelent írásában beszámol a legfrissebb pesti tárlatról. Harcosan védi a művészek egyesülését (1859. január 29-én alakult meg az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat), bízik a nemzeti festészet jövőjében, beszámol a történeti tárgyú második műlappályázatról, a bemutatott festményekről. Részletesebben szól Ligeti Antal, Orlai Petrics Soma egy-egy művéről. Madarász Viktor *Hunyadi László siratása* című festményéről írja: „Madarász e jelenetet nem komponálta, mint egy némelyik, hanem egyszerűen lemásolta, a mint a szelleme előtt megjelent – s ebben áll épen érdeme. Ő megtestesíté az érzelmeket, a fájdalmat, mely fogékony keblét, költői képzelmét megragadta, nagyszerű tragoediát írt szöveg, sőt szó nélkül egyetlen lapon, s hinnéd-e, hogy ezt sokan bűnül róják föl neki – szerintök a festész feladata nem az, hogy megragadjon, hanem hogy kellemes érzelmeket ébresztve, mulattasson. De azért, és ha bár ily észrevételek következtében mellőztették is Madarász – és habár tízszer mellőztettek is ti lelkesebbek, sursum corda”.⁴⁷

Simonyi szava és az idézett írásában is kifejtett ítélete befolyásolhatta a Pesti Műegylet június 3-i közgyűlésének döntéseit, miszerint „múlapul szavazattöbbséggel Orlai Petrics műve, mely Zách Feliciánt, ki leánya gyalázatát megtorolja, állítja elő. (. . .) Madarász Viktor műve, *Hunyadi László* a nemzeti múzeum képcsarnoka részére fog megvételni a képcsarnok-egylet által”. Ugyanakkor határozták el azt is, hogy

42. *Simonyi Antal*: Női arckép. 1856. MNG. Itsz.: F. K. 5479. Kopp Jenő: Ismeretlen magyar festők a 19. század első felében. Bp. 1941. 46. Reprodukció: XLVIII. tábla.; Szépművészet. 1941. 4. sz. 79. reprodukálva.

43. Mű- és Régiségkereskedelmi Váll. IX. Művészeti aukció. Bp. 1948. 20. p. – MTA MKcs. Simonyi cédulaanyaga.

44. Ernst Múzeum aukciói XXX. 51. MTA MKcs. Simonyi cédulaanyaga. Ybl Ervin szerint (Lotz Károly élete és művészete. Bp. 1938. 37–38.) a kassai múzeumban van Simonyi-kép. Erről azonban nem sikerült bizonyosat megtudnom.

45. Szinnyi V. 1284. p. – MTA MKcs. Simonyi cédulaanyaga.

46. Simonyi Antal (SA) 1863 KT műbíráló–zsűri elnöke, júl. 27. (MDK-A-I-1.(78.); SA 1863. okt. 24. A KT műbíráló zsűrijének tagja (MDK-A-I-1.(108.); SA 1863. máj. 31. KT zsűri elnöke (MDK-A-I-1.(140); SA 1864. A KT zsűri tagja a Drescher-féle gyűjtemény elbírálása (MDK-A-I-1./223.); SA 1870–71. KT-zsűri tagja (MDK-A-I-1/545.). MTA MKcs, Simonyi cédulaanyaga.

47. *Simonyi Antal*: Levél Kovács Mihályhoz. (A művészek és a közönség. Szemle a havi kiállítás, és szavazat a pályaművek felett). Pesti Napló, 1859. május 25. szerda, 119. sz.

„Írassék meg a magyarhoni művészet történelme, s jelesebb hazai (akár itt született, akár itt élt) művészek életírásával s a művészet általános történelme legfőbb mozzanatainak előrebocsátásával, világos népszerű nyelven, különös figyelemmel arra, hogy fiatal művészeinknek ezen munka által helyes önművelési irány adassék s bennök nemes dicsvágy ébresszessék s tápláltassék”.⁴⁸

Simonyi a Nemzeti Képcsarnoknak alapító tagja volt. Madarász Viktor *Eötvös* arcképének elkészítésére ugyanúgy adományozott,⁴⁹ mint ahogy ott találjuk a nevét a „társulati műcsarnok állítására” adományt tevők között: „gr. Andrassy Gyula 150 ft (. . .) Simonyi Antal 40 ft, (. . .) Jankó János 40 ft.”⁵⁰ A tehetséges fiatalok segítésére, gyámolítására, művészi ambícióik támogatására mindig volt figyelme Simonyinak. A kezdő Munkácsy segélyezéséről a Képzőművészeti Társulat egyik vezetője, Harsányi Pál így számolt be: „Festett egy képet, a *Hazatért és elbeszélő honvédet*. Bemutatván azt a legközelebbi választmányi ülésen s a zsűrihez megbírálásra kiadtván, az kétségtelen tehetséget bizonyítónak jelentette ki. Most emlékszem, miképp főleg Simonyi Antalban a legnagyobb reményeket költötte föl”.⁵¹

Simonyi Antal 1840-es, 50-es évekbeli festői működését, ennek megmaradt emlékei tanúsága szerint 1848–49 történelmi eseményei nem vágják ketté, nem befolyásolják észrevehető mértékben. Simonyi reformkori, vagyis biedermeier festő marad az önkényuralom idején is. Azon kevesek közé tartozik, akinek a forradalom és szabadságharc nem hagyott maradandó nyomot a művészi munkásságán. Börtönképei, rabportréi lüktetően aktuálisak és vádlóak ugyan, de megmaradnak a reformkort túlélő biedermeier stíluson belül. A féktelenebb lobogás, az érzelmek gáttalanabb megmutatása, a romantika, alkatától lehetett idegen. Nyilvánvalóan ismerte Kisfaludy Károly kísérletét, a franciák előremutató példáját s Henszlmann Imrének az új stílusra buzdító, 1844-ben megjelent *Párhuzamát*; mégis megmaradt a régibb fölfogás mellett, belesimulva a reformkori kismesterek rendjébe. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eszméinél a 40-es évek közepén sokkal erősebb, szellemiségét nagymértékben alakító hatású volt számára a francia utópista szocializmussal való megismerkedés, mely gondolkodása alapkaraktérét meghatározta a továbbiakban. Valószínűleg ennek az őt lenyűgöző, fogva tartó elvrendszernek köszönhető elméleti érdeklődése. Simonyi egész szocialisztikus szellemiségének, gondolkodása irányának, politikai nézeteinek, szenvedélyes technikai és mechanikai érdeklődésének foglalata az 1855-ös párizsi kiállításról írt, 1856-ban két kiadásban is megjelent munkája.⁵²

Simonyi a *Tanulmányok* bevezetőjében hangsúlyozza az általános emberi haladás, a „közjóért” való folyamatos küzdelem fontosságát, s kijelenti: „a polgárosult világnak a jövőben egyetlen családot kell képezni”. Az egyetemes világtárlat „vezéreszméjét, nem csupán anyagi irányban, de főleg szellemében, a *tudomány – s iparágak mindinkább szövetkezésében*” (kiemelés Simonyi Antaltól) kell keresni. Simonyi gondolkodásának naív dialektikus elemei is felszínre kerülnek, az „*anyag és szellem*” (kiemelés S. A.) „egymástól elválasztható” írja, mert „a természet örök törvényei isteni erővel alakítják át folyamatosan az anyagot, míg az anyag a természet örök törvényeit de csak hajszállra sem képes módosítani”. Azt is megfogalmazza azonban, hogy a „törvények substrátuma, az anyag”. A III. fejezetben kijelenti: „az egyetemes világtárlat a fejlett emberi értelem legnagyobb szerű nyilatkozata”. Beszél a közlekedés

48. Pesti Napló, 1859. jún. 5. 128. sz.

49. A Nemzeti Képcsarnok Alapító Egy. története. Művészettörténeti Értesítő, 1957. VI. évf. 1. sz. 44–45.

50. Vasárnapi Újság, 1863. 115.

51. *Lyka Károly: Nemzeti romantika*. Bp. 2. kiad. 1982. 15.

52. *Simonyi: Tanulmányok*, 1855.

fejlődéséről, beszámol az állatkiállításról, bemutatja „a szépművészeteknek emelt csarnokot, melyben szobrászat; pastelvíz- s olajfestészet; az építészet; s a metszetvények, a művészet sajtójának e gyermekei egyenlőn nagyszerű diadalt ünnepeltek”. Regisztrálja ezen belül a „nemzetiségek különyszerű irányzatai”-t. A IV. fejezetben a „tudomány és munka hőseit” dicséri, példaként emlegetve Kolombuszt, Galileit és Gutenberget. Itt említi az iránytűt, ami „roppant horderejű tényező, a világhajózás lelke”.

Az V. fejezetben, az V. levélben szól a művészetekről, a szobrászatról, a gépszerű szobrászatról. „A Kormányok által világszerte rendezett képtárak, az egyház díszítette templomok, a monumentális építkezések, a társaság rendezte műtárlatok, ezeknek apró részvényeken lett alapulása s állandósítása s a művészeti sajtó újabb kifejlése; a fényírászat (Photographia), fénymetszészet (Photolithographia) az érczfa s kőmetszészetek száz különböző neme, a színmetszészet (Chromolithographia)”. A „sculpture mécanique”, a gépszerű művészet fontosságát húzza alá: „a művészet is alkot magának gépezeteket naponta, mely kitűnő papjainak eszmeképét a hívők seregének megvigye. s a metszészet száz nemét nem elégelve meg a tudománnyal szövetkezett s ennek segélyével alkotott magának fényírászatot, mely nemcsak a festészet remekeit hibátlanhíven utánozni, de az életben lépten nyomon nyilatkozó festői-remek gondolatot is leírni, s tanulmányul az ihletett művésznak átadni képes legyen; s teremtette többek közt a gépszerű szobrászatot is, melynek egyik óriási művéhez vezettelek, hogy eké a szobrászati termelést olcsóbbá tegye, s a művészetet népszerűvé tenni, átalánosítani segítsen.” A VI. fejezetben („A gépészet némely nagy érdekű, s a legújabb időkig nem ismert alkalmazása”) a cipő- és ruhavarró gépekről és a sokféle nyomdagépről szól s nem mulasztja el ismertetni a munkásságra vonatkozó szociális elképzeléseit sem. „A munka eszményítése a munkás osztály emancipációja jött eszemben – mintha jelen láttam volna a messze jövőt, midőn az érdekegység alapján minden egyes, a legalsóbb munkás is, a műveltség s a képzettségnek – nem csupán szellemi, de erkölcsi tekintetben is – magas fokáig lesz emelve”.

A VII. levélben folytatja a gépészet s különféle nemei fölötti szemlét, többek között így: „A gépzongora; a zeneíró-zongora, mely a zeneszerzőt felmenti az unalmas, fárasztó, s eszmék veszteségével járó hangjegyezgetéstől, mert eszméit csak játszania kell, hogy a zongora egyúttal fel is jegyezze”. Simonyi bemutatja a világtárlat helyszínét, „épülethajóját” (VIII. levél), szól a mézga- és kelmeiparról s itt jelenti ki: „az emberiségnek haladni kell, ez rendeltetése”. A IX. fejezetben rövid, de rendszeres fotótörténetet ad (talán magyarul elsőként, úttörőként vállalkozva erre). „A művészet segéd eszközei: Fényírászat, ennek fölfödözési phasisai, s rövid elmélete. Pillanati fényiratozás egy sinorrántás által”. A camera obscura feltalálását, működési elvét ismerteti, majd a fotófeltalálás legfontosabb fázisait s annak jelentőségét sorolja elő Niepce-től Daguerre-ig.

A X. levél: „A fényírászat sokoldalú alkalmazása: Lawater szenvelmi arcztana (Physiognomik)”. Megállapítja, hogy „A kifejlett fényírászat alkalmazása a tudomány, ipar s művészet terén szinte végtelen”. A foglalkozás-váltását is indokoló kérdésfeltevése elsősorban önmagára vonatkoztatható: „Ki is lenne méltóbb kezelője a fényírászatnak, mint a tudományosan képzett festő? A világitások ezerféle nemét s a fényírásra méltó tárgyakat ki tudná illetékesebben megválasztani, mint a festő maga?” Önmagát „fényíró”-nak nevezi s próbálja megjeleníteni a fényképezés, a fényírás jövőjét. „Képzeld olvasó, hogy a lélektükre, az arcz is, nagyban, s izmainak minden legkisebb – lélektanilag annyira fontos játékaival – szinte fényírható leend; képzelje, hogy a legjelesb festészek a fényírászatot nem fogják lenézni, de mint művészetőknek eléggé nem becsülhető segédeszközét fogják tekinteni”. A következő, a XI. levél-fejezetben a színmetszészetről, színelméletéről, az olajnyomatokról, a fénymetszészetről

szól. Helyesen állapítja meg, „a metszést az a művészetnek, mi tudománynak a saját” (S. A. kiemelése), azaz a sokszorosítás eszköze. Az utolsó előtti fejezet „Jóslat, hogy a fény- és színmetszést egyesíteni fogják, s az egyesülésből színtérfény-metszést leend, mely a metszést, s a tudományok terén roppant fordulatot és eredményt idézend elő”.

Az utolsó levélben (XIII.) a világtárlatokból levonható tanulságot summázza: „Összhang, rend, nyugalom, erény, egészség, élet, boldogság (a mily szempontból a tökélyt keresed) mindenestre csak ott, s annyiban lehet, s hol s amennyiben nem csupán az elhatározással bíró lények akarata de egyszersmind a sors, az isten tervei teljesülnek; azt tudom”.

A Tanulmányokból nyitott szellemű, állandóan kutató, kereső, mindig fejlődni képes művész-gondolkodó arcképe bontakozik elénk. Mészáros Lázár ugyancsak utópista szocialista elvrendszere, Fourier tanainak az ismerete, az iparfejlődés iránti érdeklődése – intenzíven levelez erről Itáliából az 1830-as évek végén Széchenyi Istvánnal – alapján állítható, hogy Simonyi szellemi alkata – nagy vonásaiban – hasonlítható Mészároséhoz⁵³ és nyilván több kortársához is. Simonyi olyan alkotó, aki a fejlődést, a polgárosulást, a technikai és tudományos haladást tartja az élet előrevivő és legfontosabb tényezőinek. Aki fölismerte ezek művészetre gyakorolt roppant hatását, s saját feladatát és irányultságát is mindezek együttes hatására volt képes megváltoztatni. A biedermeier festő, a kismester ízlésvilágából is ki tudott emelkedni. A pályakezdő Munkácsy Mihály segítése ugyanúgy jelzi ezt, mint a saját festői alkotómunkásságát messze felülmúló, korszaknyitó Madarász Viktor-kép, a *Hunyadi László siratása* melletti határozott kiállása. E műben ugyanis a romantika szelleme telítődik nemzeti tartalommal s válik a mű a magyar történeti festészet egyik alpművévé. A magyar reformkorban fölnövő, szellemi horizontját Európában megrajzoló, ott tanuló és tájékozódó Simonyi gondolkodói és művészeti vezéreszméi a korszak nagyjaiéval azonosak: a haza és haladás szolgálata.

DER MALER ANTAL SIMONYI

(Auszug)

Antal Simonyi (1821–1892) ist hauptsächlich als Fotograf bekannt, da er ab 1856 ein Fotoatelier unterhielt. Weniger bekannt ist, daß er als Maler begann, daß er sich zu Beginn zum Kunstmaler bildete, wie viele seiner Zeitgenossen auch. Nach den in seiner Geburtsstadt Kecskemét verbrachten Schuljahren besuchte er die Ingenieur-fakultät der pester Universität, lernte deutsch, italienisch und französisch neben der Aneignung von Kenntnissen über die Malerei. Seine Studien als Maler setzte er in Wien (1842), Venedig, Florenz, Rom (1843–45) und Paris (1846–47) fort.

Der große Teil seiner Zeichnungen und Bilder (etwa 130 Werke, davon 100 kopierte Zeichnungen, welche auch Mór Jókai studierte) ist verschwunden oder verbirgt sich an einem unbekanntem Ort, sowohl hier, als auch im Ausland.

Einige, sich an die Malerei des Reformzeitalters, an den Stil der kleinen Meister des Biedermeiers anlehrende Porträts sind erhalten geblieben (Frauenporträt, 1845,

53. Ács Tibor: Széchenyi István és Mészáros Lázár. Kortárs, 1988/11. 91–98. – Itt köszönöm meg a kutatásaimhoz nyújtott segítségét Kishonty Zsolt művészettörténésznek és dr. Beke László művészettörténésznek, aki fölhívta a figyelmemet Simonyi: Tanulmányok 1855. c. könyvére s annak másolati példányát is volt szíves kölcsönadni részemre.

Katona József Museum; Selbstporträt, 1852, Ungarische Nationalgalerie; Frauenporträt, 1856, Ungarische Nationalgalerie). Seine herausragenden Arbeiten schuf er in einem für sein Zeitalter charakteristischen Porträtmetier, im Metier der Gefängnisporträts, Strafgefangenen-Porträts, bei den Verurteilten der Revolution von 1848–49 und des Freiheitskampfes: István Dunyov, 1851, Arad; László Dombrády, 1851, Herman Ottó Muzeum; Aurél Okruzszy, 1852, Herman Ottó Muzeum. Diese Porträts heben sich zwischen den durch die Hand von Kunstliebhabern, dilettantistischen Malern geschaffenen Strafgefangenen-Porträts auch durch ihren malerischen Wert hervor.

Antal Simonyi machte sich um die Mitte der 1840-er Jahre in Paris mit den Lehren der utopischen Sozialisten, besonders mit den Thesen Fouriers (dessen Porträt er auch malte) bekannt und er wurde auch für die Verbreitung dieser Ideen ins Gefängnis gesperrt (1851–52). In Paris wandte sich sein Interesse dem neuen Verfahren der Fotografie zu. Den Rahmen für Simonyis gesamten sozialistischen Geist, für seine Denkweise, seine politischen Ansichten, für sein leidenschaftliches Interesse für die Technik und die Mechanik bildet seine 1855 zur Pariser Weltausstellung geschriebene Arbeit, die 1856 in zwei Ausgaben erschien: „Studien aus dem Tempel der universellen Weltindustrie“, Paris 1855. 1853–54 war Simonyi mit mehreren Bildern auf der Ausstellung der Pester Műegylet (Pester Kunstvereinigung) und in den 60-er, 70-er Jahren nahm er auch an der Organisation und Leitung des künstlerischen Lebens, an der Arbeit der Vereinigung teil.

György Sümeği